

ПАМ'ЯТІ АНАТОЛІЯ ЯКОВИЧА РАДЗІВІЛЛА (1934–2013)

Українська геологія зазнала великої втрати... На 79-му році життя відійшов у вічність Анатолій Якович Радзівілл – відомий учений, доктор геолого-мінералогічних наук, професор.

А.Я. Радзівілл – визнаний фахівець у галузях вугільної геології, тектоніки та магматизму. Він ґрунтовно вивчав тектоніку і магматизм різних регіонів України, насамперед Донбасу і Дніпровсько-Донецької западини та суміжних територій. Результати проведених ним досліджень дали змогу обґрунтувати новий напрям в геології – залежність утворення вуглецевих формацій від глибинних тектоно-магматичних та мантийних процесів.

Обґрунтування дослідником перспектив газоносності синклінальних структур вуглегазових і нафтогазових басейнів, визначення за палеогеологічними реконструкціями активного впливу тектоно-магматичного і денудаційно-седиментаційного режимів на формування карбонових формацій Донбасу мають велике теоретичне та практичне значення.

Анатолій Якович розробив методику діагностики зон стиснення і розщільнення, які формуються під впливом природних і техногенних факторів та є універсальними природними показниками зміни середовища надр і утворення родовищ корисних копалин. Він визначив послідовність подій осадонагромадження та тектоно-магматичної активізації території Волино-Подільської плити. Виявлений новий тип рудоконтролюючих тектоно-магматичних структур (субвулканічних діапирів) перспективний на рудні родовища, насамперед на мідні.

А.Я. Радзівілл

Вчений обґрунтував перспективність вуглегазових басейнів внутрішніх і зовнішніх прогинів Східно-Європейської платформи на вуглеводні залежно від регіональних, зональних і локальних факторів їхнього формування.

Усі ці та інші важливі наукові досягнення – результат вимогливого, вдумливого ставлення талановитої, відданої своїй справі людини до науково-практичних проблем геології, і шлях до успішних результатів був нелегким. Але коли яскраві спогади Анатолія Яковича про минулі події, експедиції, польові роботи в Магаданському краї виливалися в колі друзів у блискучій розповіді, то здавалось, що в його пам'яті залишилося лише світле, а виснажлива праця майже по 15 годин на добу в тундрі й тайзі, в несприятливих

умовах короткого холодного північного літа, та численні негаразди пішли у небуття.

12 років Анатолій Якович відпрацював на Крайньому Північному Сході: у геологознімальних, пошукових та тематичних партіях Сеймчанського, Анюйського районних геологорозвідувальних управліннях Північно-Східного управління Мінгео СРСР, обіймаючи посади техника-геолога, інженера-геолога, начальника низки геологічних партій колишнього «Дальстрою», начальника партії та старшого геолога геологопошукової експедиції Північно-Східного управління Мінгео у місті Білібіно Магаданської області. Він брав дієву участь у відкритті Чукотського золотоносного поясу. Багаторічні дослідження дозволили виявити нові типи зв'язків тектонічних елементів Колимо-Чукотського регіону. Ім'я А.Я. Радзівілла назавжди вписано в історію геологічних досліджень цього регіону завдяки альбому «Охотско-Колымский край. 70 лет геологического поиска» (Магадан, 1998). Чукотка і Колима стали справжньою життєвою школою, сприяли становленню майбутнього вченого з широким світоглядом.

А починалось все з села Кузьмина Гребля, колишнього Ладжинського, нині – Уманського району Черкаської області, де майбутній дослідник народився 30 серпня 1934 року в сім'ї вчителя Якова Прокоповича. І батько, і мати, Горпина Семенівна, яка походила з роду Гетьманюків, і гадки не мали, яку «наукову перлину» на ім'я Анатолій вони подарували світові. Закінчивши в Телишівці (Рокитнян-

ського району) десять класів і отримавши срібну медаль, Анатолій Якович вступив 1951 року на геологічний факультет Київського університету імені Т.Г. Шевченка, який закінчив 1956 року за спеціалізацією «Геологічна зйомка і пошуки родовищ корисних копалин».

Потім були спекотна Середня Азія, холодна Північ і, нарешті, назавжди – Україна.

Відданість раз і назавжди обраному фахові, наставники, колеги, послідовники, родина... поєднались у житті в єдине, неподільне ціле!

Вступивши 1968 року до очної аспірантури Інституту геологічних наук АН УРСР (керівник – академік Володимир Бондарчук), Анатолій Радзівілл 1970 року успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Тектоніка Південно-Ануйського прогину (Західна Чукотка)», віддавши данину Охотсько-Колімиському краю. Ці дослідження зробили значний внесок у вивчення Півночі. А.Я. Радзівілл виділив і обґрунтував новий тип шовної структури – Південно-Ануйський прогин Західної Чукотки з комплексом фацій від офіолітової до флішевої та моласової.

Він пройшов шлях від аспіранта (1968) до начальника відділу геології вугільних родовищ, який очолював з 1981 року і до останнього дня життя, віддаючи всі сили та знання становленню і розвитку обраного напрямку. Блискуче захистив докторську дисертацію на тему «Геологічні позиції вуглецевих формацій неогену України» (1993), яка стала логічним завершенням чергового етапу становлення геологічних переконань ученого. Членство у вченій раді Інституту геологічних наук НАН України, у спеціалізованій вченій раді з захисту докторських дисертацій та Експертній раді ВАК України – це багаторічний та багатогранний шлях, пройдений науковцем.

З Анатолієм Яковичем було легко працювати, завжди толерантний і готовий допомогти, він не нав'язував своїх уподобань з будь-яких наукових проблем. Робота і

хобі були для нього синонімами. Любов'ю до геології пронизано усе життя А.Я. Радзівілла.

Численні учні вченого успішно закінчили аспірантуру і пішли у великий науковий світ. Чимало кваліфікованих геологів захистили під його керівництвом кандидатські дисертації: Анатолій Гамзеев, Сергій Гуридов, Анджела Александрова, Світлана Коваленко, Наталія Вергельська.

А.Я. Радзівілл з колегами-геологами

Підтвердженням науково-практичної діяльності А.Я. Радзівілла є численні патенти й авторські свідоцтва, три срібні медалі виставок досягнень народного господарства СРСР та України. Анатолій Якович нагороджений «Почесною грамотою Президії НАН України» (з нагоди 75-річчя заснування ІГН НАНУ), «Золотим нагрудним знаком» та почесним «Іменним геологічним молотком» ВГО «Спілки Геологів України». 2010 року А.Я. Радзівілл став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки.

Анатолій Якович опублікував у наукових і науково-популярних вітчизняних і закордонних виданнях майже 250 наукових праць. Серед них: науково-популярна книга «У світі мінералів. Як зібрати геологічну колекцію» (К., 1980), моногра-

фії «Тектоно-магматичні структури. Неоген» (у співавторстві з В.Я. Радзівілом та В.С. Токовенком, 1986) і «Углеродистые формации и тектоно-магматические структуры Украины» (К., 1995), а також узагальнююча монографія «Геологія вуглецевих басейнів (провінцій) України» (разом із А.В. Івановою та Л.Б. Зайцевою, К., 2007).

Науковець також активно популяризував геологічні знання через

журнали і газети («Рідна природа», «Діловий вісник», «Літературна Україна», «Вечірній Київ», «Українська газета», «Краєзнавство та шкільний туризм», «Персонал» та ін.), подавав численні статті до академічної «Енциклопедії сучасної України» («ЕСУ»).

Багато років Анатолій Якович плідно працював у редколегіях періодичних видань: «Геологічний журнал», «Тектоніка і стратиграфія», «Геологія і корисні копалини світового океану» та у нашому журналі «Геолог України».

Світла пам'ять про Анатолія Яковича Радзівілла назавжди залишиться в серцях рідних, колег та всіх, хто його знав.

*Редколегія журналу
«Геолог України»*